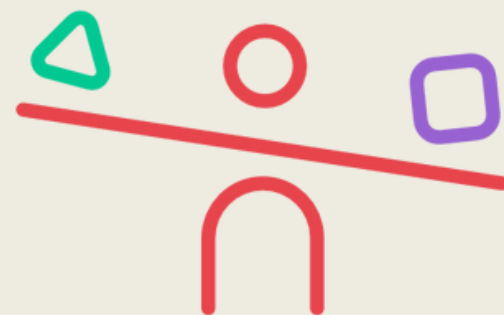

Moderni izazovi roditeljstva i socijalna država: što smo postigli i kako dalje?

prof. dr. sc. Ivana Dobrotić

Katedra za socijalnu politiku, Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu

3. prosinca 2024., Zonar Zagreb

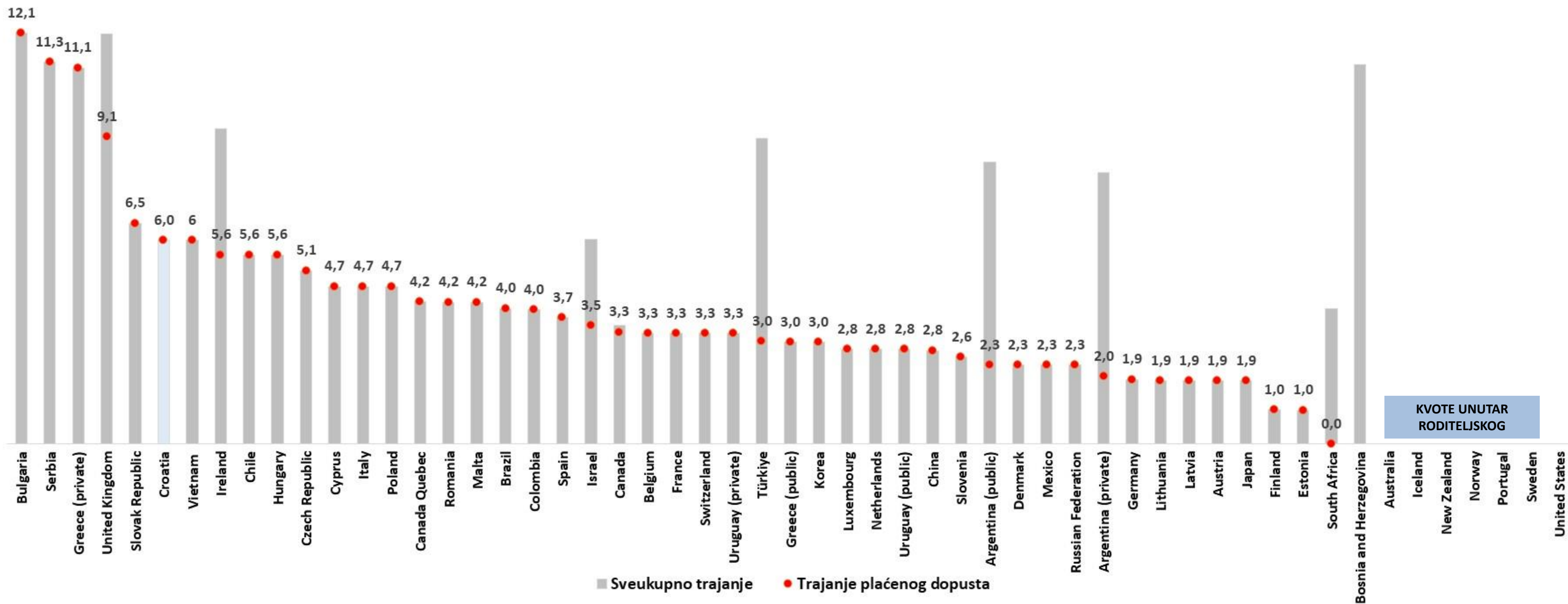

RODITELJI
IZMEĐU OSOBNOG
I DRUŠTVENOG

Tematska sustavna podrška
Moderni izazovi roditeljstva i
demografija

Plaćeni rodiljni dopust 2024 (nakon rođenja djeteta, mjeseci)

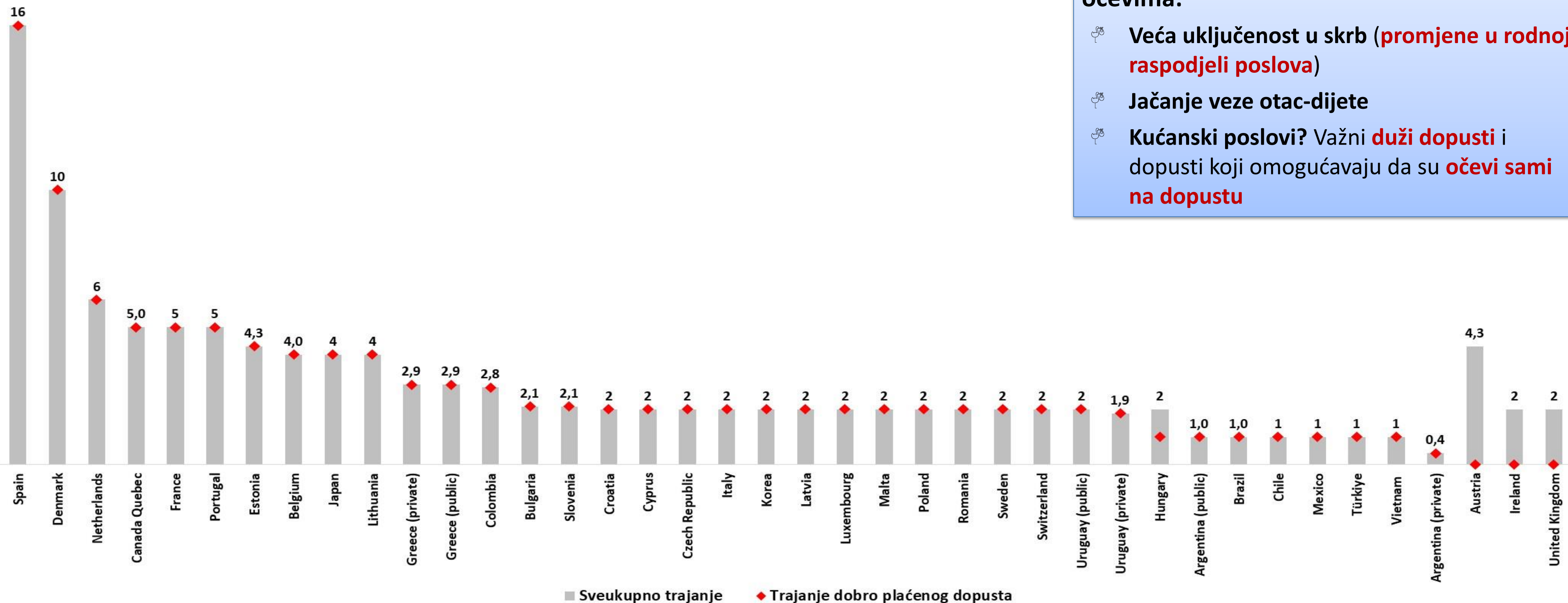

Izvor: Dobrotić, Blum, Kaufmann, Koslowski, Moss i Valentova (2024)

Očev dopust 2024 (nakon rođenja, tjedni)

Dobro plaćeni dopusti namijenjeni isključivo očevima:

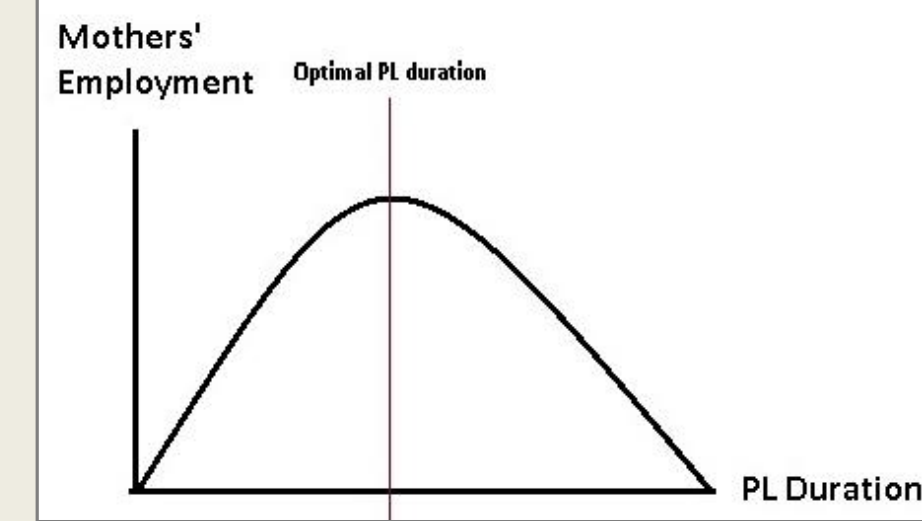
- 👨👧👦 **Veća uključenost u skrb (promjene u rodnoj raspodjeli poslova)**
- 👨👧👦 **Jačanje veze otac-dijete**
- 👨👧👦 **Kućanski poslovi? Važni **duži dopusti** i dopusti koji omogućavaju da su **očevi sami na dopustu****

Izvor: Dobrotić, Blum, Kaufmann, Koslowski, Moss i Valentova (2024)

Roditeljski dopusti

Komparativno gledano **izdašni rodiljni dopusti (ALI: komplikacije!)**

Roditeljski dopust:

- ☞ Umjerenog trajanja za prvo/drugo dijete, ali **niska gornja granica naknada** (+ problem vezivanja uz proračunsku osnovicu i neindeksiranja)
- ☞ Dugi dopusti za 3+ (uz niske naknade i bez fleksibilnosti) vs istraživanja: **negativan učinak dugih dopusta** (Pettit & Hook 2005; Hook & Li, 2020; Dobrotić i sur., 2022)

Dopusti dizajnirani polazeći od **potreba obitelji dvostrukog hranitelja sa stabilnim radnim karijerama**: za prvo/drugo dijete sveukupno 14 mjeseci dopusta tj. 12 ako kvote ostaju neiskorištene **ALI:**

- ☞ **ne i za jednoroditeljske** obitelji
- ☞ očevo pravo na roditeljski dopust **ograničeno radno-pravnim statusom majke**
- ☞ **brojni izazovi korištenja dopusta** zaposlenih u nekom od **atipičnih oblika rada (+ niske naknade)**

Lisina priča

Lisa (VSS), rane četrdesete, majka dvogodišnjeg djeteta iz Zagreba, samozaposlena desetak godina. Govoreći o svom iskustvu korištenja dopusta, Lisa je istaknula kako je za poslovanje njezine firme bilo nužno da se što prije vrati na tržište rada te je koristila samo rodiljni dopust: „Mi smo nju htjeli upisati u vrtić nakon navršenih šest mjeseci, jer, to je meni bio najveći problem, ja sam se morala vratiti na posao što prije, jer su mi troškovi išli, a nisam smjela imati nikakve prihode s obzirom da sam bila na porodiljnom... Onda sam saznala da postoje samo dva vrtića i da žene rezerviraju termin kada planiraju začecće, otprilike. Onda sam tražila, ništa. Onda sam kao nešto radila doma, po noći, najčešće sam radila po noći. Firma mi je tada skoro propala, ja sam završila s minusom na računu... Nisam u Zagrebu uspjela naći vrtić u kojem ima mjesta, jer krenula je 1.4. u vrtić. Znači, ili je stav prepuni smo ili ne može krenuti u 4. mjesecu u vrtić. Onda smo je upisali u [mjesto blizu Zagreba], u privatni vrtić, gdje smo je vozili svaki dan. Meni su roditelji u [tom mjestu], pa smo se ona i ja fiktivno preselile, da bi dobile subvenciju, da ne plaćamo [ekonomsku cijenu]... To je bio jedini vrtić koji smo uspjeli naći u krugu 40 kilometara.“ Nakon pola godine, odnosno s novom predškolskom godinom, Lisa dijete upisuje u gradski vrtić u Zagrebu, što im je financijski i organizacijski daleko prihvatljivija opcija. Ističe kako nije u potpunosti zadovoljna novim vrtićem (npr. slabo opremljena podružnica, prevelike skupine, djecu jasličke dobi zimi uopće ne izvode van), ali i da im je to jedina opcija jer im je „dadilja“ nepriuštiva (kao i privatni vrtić koji je dijete prethodno polazilo, čemu dodatno doprinosi činjenica da su trošili puno na sam put od i do vrtića). Roditelji su stariji i bolesni te se na njih može osloniti tek za povremeno čuvanje djeteta.

Tijekom rodiljnog dopusta, Lisa ušteđevinom financira hladni pogon firme: „Na sreću sam imala puno posla i zaradila sam novce koji će se meni topiti s računa dok sam ja na porodiljnom, da plaćam najveću moguću glupost, predujam poreza na dobit, koju nisam mogla zaustaviti sa dokazom da sam trudna. Nego, tek kad sam otišla na porodiljni, morala sam biti 2 mjeseca na porodiljnom, da mogu pisati poreznoj da sam na porodiljnom i da moja firma nema prihode i da želim da mi ukinu taj... Pa do vođenja računa, računovodstva, telefona, najma koji se mora plaćati bez obzira jel firma posluje ili ne. A opet, nisam imala toliko novaca da zaposlim nekoga drugog dok sam ja na porodiljnom...“. Dodatnu joj je poteškoću predstavljala činjenica da tijekom rodiljnog dopusta nije mogla zadržati suradnicu koja je kod nje bila na stručnom osposobljavanju: „Kad sam ostala trudna, imala sam curu na stručnom osposobljavanju i onda su mi rekli da, kada ja odem na porodiljni, ona više ne može biti u firmi jer nema mene, nema mentora... i neka zaposlim novog mentora ili ona mora otići. I tako, ona koja je bila tamo, koju sam htjela zadržati da kasnije zajedno radimo, morala je otići“.

Horizon 2020

Lisa ističe kako je njezina obitelj ušla u izrazito lošu financijsku situaciju, što je dodatno otežala činjenica da joj je trebalo dodatnih šest mjeseci do godinu dana nakon roditeljskog dopusta da joj se klijenti polako počnu vraćati. Zbog loše financijske situacije, nakon što Lisi ističe roditeljski dopust, otac (također samozaposlen) aktivira šestomjesečni roditeljski dopust na pola radnog vremena i zatim Lisa još dodatna dva mjeseca. Time oni nastavljaju ostvarivati pravo na roditeljsku naknadu koja im je bila nužno potrebna kako bi mogli iz mjeseca u mjesec spajati kraj s krajem. Iako djelomice na roditeljskom dopustu, otac nastavlja raditi jednakim intenzitetom, i po dvanaest sati dnevno. Lisa tako preuzima gotovo cjelokupnu brigu o djetetu, dok istovremeno pokušava ponovno uspostaviti normalno poslovanje: „Ako sam dobila nešto posla, onda bih preko noći radila. Preko dana, ako sam trebala na neki sastanak, onda su je bake čuvale. On je i dalje radio, bio je jako puno na putu“. Kako se nepovoljna financijska situacija obitelji odužila, Lisa se na neko vrijeme zapošljava u drugoj firmi, prvo na puno i zatim na pola radnog vremena, a sve dok ne uspijeva ponovno pokrenuti vlastitu firmu na način da si može isplatiti barem bazičnu plaću. U trenutku provođenja intervjua Lisa još uvijek nije radila punim intenzitetom te je bila jako zabrinuta oko financijske situacije.

- 👤 Teško usklađivanje zaposlenosti i obitelji (**nesigurnost!**)
- 👤 Roditeljstvo u uvjetima **niskih primanja/resursa**
- ➔ 👤 Dizajn politika dopusta:
 - 👤 ne vodi dovoljno računa o specifičnostima različitih oblika rada (**vještine navigiranja kompleksnih sustava!**)
 - 👤 **nepovezan s drugim sustavima** (npr. pristup priuštivim uslugama RPOO-a: jaz u skrbi + slabije mogućnosti neformalne skrbi)

Horizon 2020

Prekarna zaposlenost i roditeljstvo?

Koriste dopuste **ALI**:

- ☞ Nužnost brzog povratka na tržište rada (**financijske teškoće + administrativne prepreke; kultura stalne dostupnosti**)
- ☞ Nešto povoljniji položaj „klasično” samozaposlenih (uhodanije poslovanje, bolje naknade) vs drugih oblika rada (npr. ugovor na djelu; **češće rade neposredno nakon poroda**)

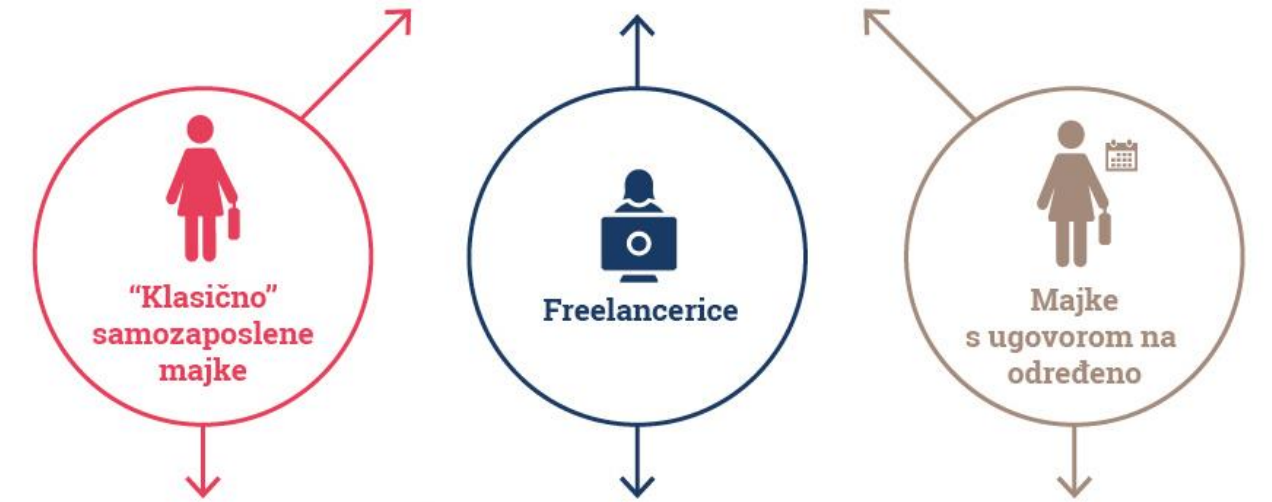
Majke zaposlene s ugovorom na određeno „ispadaju” s tržišta rada (naknada!) +

- ☞ Izloženost brojnim **diskriminatornim praksama** pri pokušaju/nakon povratka na tržište rada

Privremena zaposlenost učestalija kod mladih: **27.1% 15-29** vs 8.1% 30-54 (Eurostat, 2023)

Izazovi vezani uz nesiguran položaj na tržištu rada

- › Otežano korištenje bolovanja/nema pravo na bolovanje
- › Otežana integracija na tržište rada nakon korištenja roditeljnog/roditeljskog dopusta
- › Nemogućnost pronalaska sigurnog zaposlenja

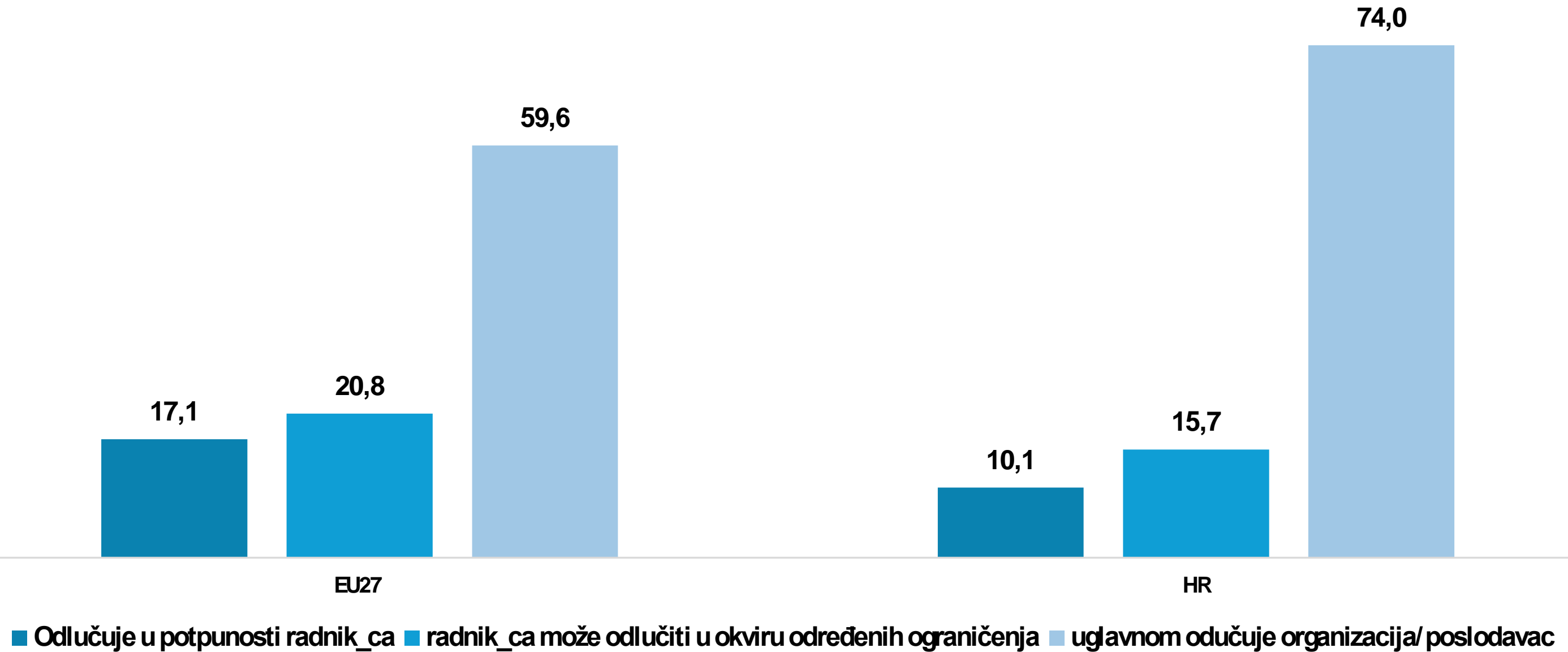

Horizon 2020

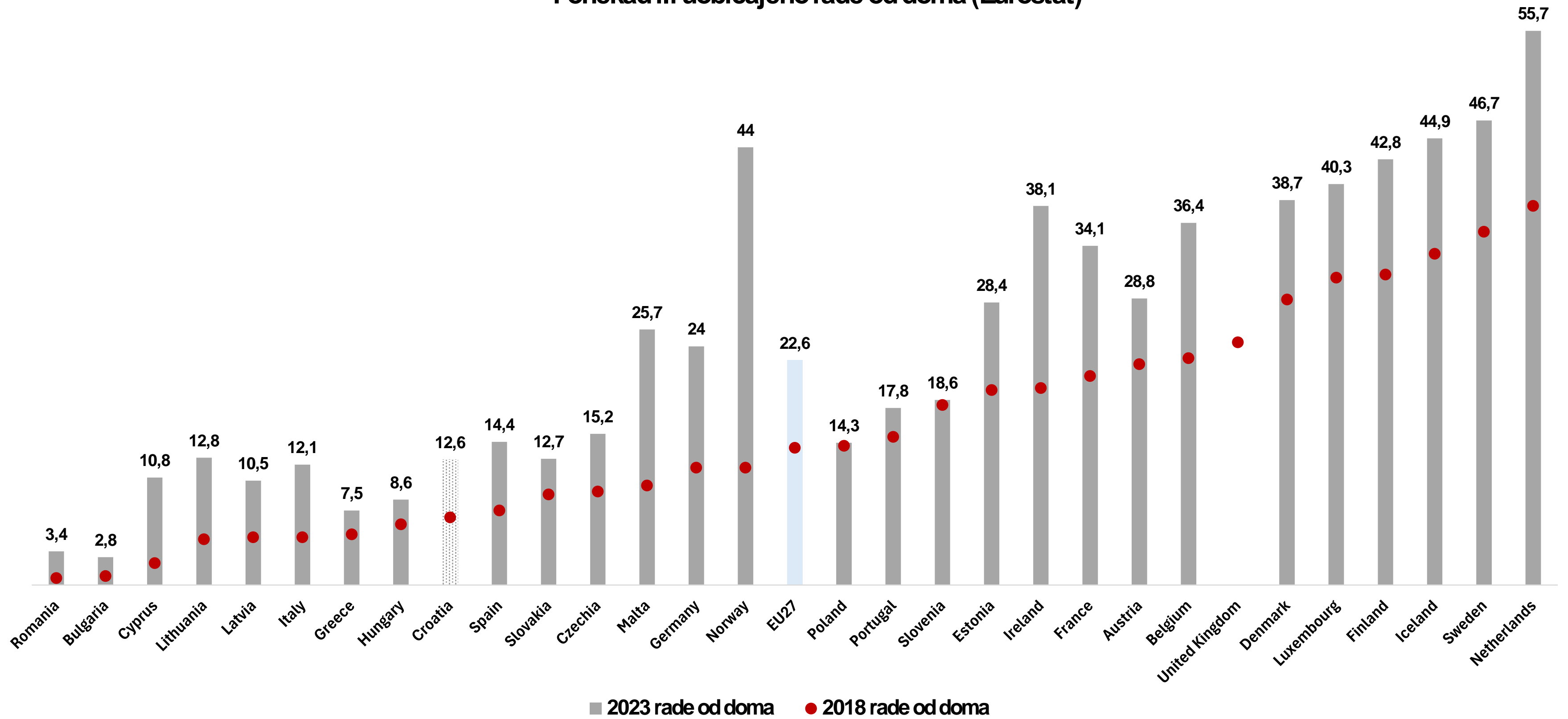

+ niska fleksibilnost rada

Odlučivanje o fleksibilnom radnom vremenu (Eurostat)

Ponekad ili uobičajeno rade od doma (Eurostat)

Roditeljstvo i niska primanja? (Dobrotić, Iveković Martinis & Uzunalioglu, 2025)

Glavni izazov slabe financijske prilike - kombinacija (strukturnih) uvjeta:

- **Niska primanja** (ponekad ZMN) – teško zadovoljavaju bazične potrebe (npr. hrana/odjeća), primjeri teške deprivacije:

“Otvorio mali frižider, od jetrve mi doša, nešto da će on gledat, nešto traži. „Nemoj, sine, uć će propuh u njega“, ja govorim. „Pokvarit će mi se namirnice.“ Kad on otvori, ono, „šta imaš?“ [nerazumljivo] „A nije, šta govoriš, pa nemaš ništa.“

- Pojačani izazov s **rastućim troškovima života te stanovanja** (nepriuštivo stanovanje, nesigurno stanovanje i neadekvatni uvjeti stanovanja); rastuća **stambena nesigurnost** dominantan izazov

*“Pa evo recimo, ja svoja primanja sva što dobijem imam, primam i za tu tuđu pomoć i njegu 420 kuna i dječji doplatak i alimentaciju za sina i zajamčenu minimalnu naknadu. Ja platim stan i vodu i **ostane mi jedan euro od toga**. I ni za šta više nemam i onda se snalazim [...] Snalazim se, radim medicinsku masažu [...] Slikam akrilnim bojama. Izrađujem od kartona, papira, plastike ukrasne kutije, predmete...”*

“Moji ti spavaju posvuda. Jedna je soba. Po dnevnom boravku, posvuda. Ja ne mogu, ja digla sam i kredit i sve i nema šanse napraviti im sobu drugu. Pazi, a ima ih, šest ih dolazi na spavanje. Muški, muški, ženske, ženske, posvuda ih ima.”

...

→ **Slabe prilike na tržištu rada:** najčešće **neformalni i povremeni poslovi**, prekarnost (npr. niske i neredovite plaće, slaba zaštita na tržištu rada, loši radni uvjeti i nepredvidivi radni sati, česti neplaćeni prekovremeni sati...)

A što se tiče, isto, dobijete posao, ne prijave vas jer to kao neki probni {rad} ili vas skrivaju i to još ne samo recimo mene, nego je tu još žena koja je već tu 9 mjeseci koja nije prijavljena... I sve kao pa sljedeći mjesec. Ono, „Što ti tu radiš, pa kao zašto si tu?“ Eto ona isto mora, dijete je tamo jel, pa eto kao „Prijavit će me kao sljedeći mjesec“.

→ **Slabo zdravlje** (uključivši invaliditet, mentalno zdravlje, alkoholizam) – posebno utječe na mogućnosti sudjelovanja na tržištu rada

→ **Troškovi vezani uz školovanje djece i zdravstveni troškovi**

[...] znači kćer mi ide sad na školu, 50 eura, idemo ovdje, ovolko eura, isti dan, sljedeći dan saznam 10 eura za kazalište. To su mali iznosi... Al ti to moraš izvuć iz džepa. Ja u tom trenutku, ona kaže „mama, mama sutra moram dat 10 eura“ i sad snadi se, imaš nemaš, snadi se. Nema tu „nemam sad“

→ **Slaba mreža podrške, usamljenost i izolacija**

... otežani pristup RPOO...

Znači od njih četvero, znači mala je stalno na Ventolinu. Znači jedan dan bi išla u vrtić, drugi bi dan ili pet bila bolesna. **Mala u prvom srednje, ide u gimnaziju. 250 opravdanih ima. Jer jedan dan je čuva jedno dijete, drugi dan drugo ne ide u školu, treći dan treće i tako se vrtimo.**

Ja bi sve mogla raditi. Ja sad samo molim boga da mi dijete upadne u vrtić, da ne budem primorana tražiti tu socijalnu pomoć. **Jer ja sam radno sposobna osoba. Imam svojih deset zdravih prstiju. Meni od države ne treba ništa.** Samo, eto nadam se, da imam vezu, imam jednu ženu u [xxx] što mi je rekla da će napisati dopis u vrtić, **da će mi mala upasti u vrtić, u jaslice. I onda meni ne treba ništa.**

Jaz u skrbi za djecu (eng. *childcare gap*)

reusilience.eu

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under Grant Agreement No Project 101060410 and Innovate UK, the UK's Innovation Agency.

	Dob djeteta (u mjesecima) na kraju:		Dob djeteta (u mjesecima) na početku: (c) jamstva mjesta u RPOO programu	Jaz u skrbi za djecu (u mjesecima):	
	(a) svih roditeljskih dopusta	(b) dobro plaćenih roditeljskih dopusta		apsolutni jaz (c) – (a)	stvarni jaz (c) – (b)
Belgija	12	4	30	18	26
Hrvatska	14	6	*	58	66
Poljska	50.2	14.2	36	NEMA	21.8
Španjolska	36	7,4	36	NEMA	28.6
Švedska	18	13	12	NEMA	NEMA
UK	14	1.4	36	22	34.6

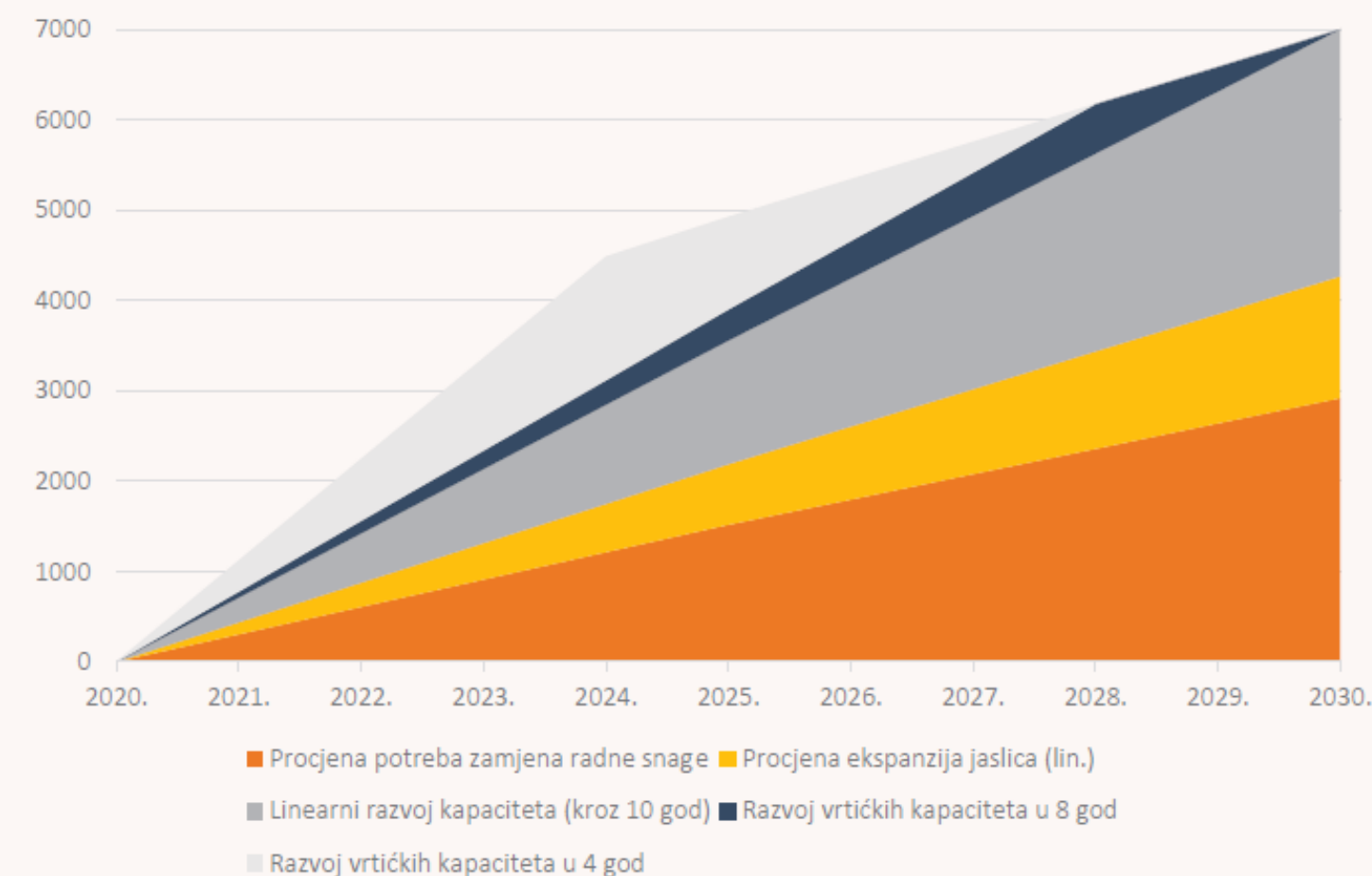
Izvor: Daly, Dobrotić i Leon (2024)

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Veća ulaganja u nove jasličke/vrtičke kapacitete i raspodjela sredstava od strane središnje države prema općinama/gradovima; **ALI:**

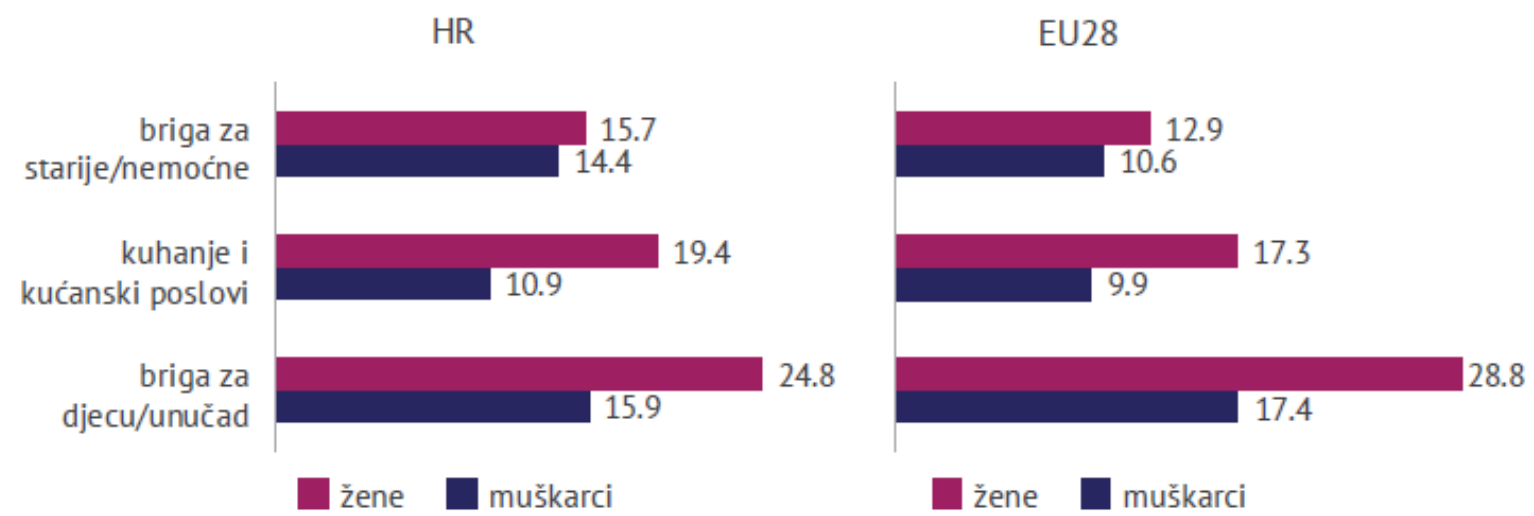
- ☞ **Nema jamstva djeteta na mjesto** u RPOO
- ☞ Otvorena pitanja oko:
 - ☞ **Priuštvosti programa** (regionalne razlike – jedinstvena metodologija!?!?)
 - ☞ **Kriteriji i modaliteti upisa**
 - ☞ **Nezadovoljene potrebe za kadrovima** (Dobrotić, Matković & Menger, 2018; Matković, 2021)
 - ☞ **Kvalitete** – veličina odgojno-obrazovnih skupina (Dobrotić, Matković & Menger, 2018; Matković i sur., 2021)

Slika 1: Procjena potrebe za novim zapošljavanjem odgojitelja u razdoblju 2021. – 2030. (kumulativ)

Izvor: Matković (2021)

Neravnopravna rodna raspodjela obiteljskih i kućanskih obaveza

Slika 3: Prosječan broj tjednih sati provedenih u obavljanju kućanskih poslova i brizi za djecu/unučad i starije/nemoćne osobe u Hrvatskoj i EU28, po spolu
Izvor: EQLS 2012

= 975,6 sati godišnje = 24,4 radna tjedna = 5,7 punih radnih mjeseci

- ☞ Čvrsto ukorijenjene razlike
- ☞ Razlike neovisne o tome da li su žene/muškarci zaposleni
- ☞ Rutinski vs povremeni poslovi

„Ovo je jedna **jako, jako šakaljiva tema**. Partner, nema sad da smo za nešto... To se mijenja s obzirom na obveze i na situaciju, ali dijelimo, nema kućanskog posla koji ja ne bi napravila ili koji on ne bi napravio. **E sad, gdje je onaj problem rodne neravnopravnosti**. Kažem, ja živim s partnerom kojem nijedan kućanski posao nije stran, ali i dalje postoji razina rodne neravnopravnosti, a to je zapravo to, da je na ženama ... a kada pričam sa svojim prijateljicama, imamo iste priče, je **organizacija svega na meni**.

Dakle, ja moram misliti o svemu kako će. On će oprati kupaonu, ali ću ga ja morat podsjetiti, ako ne želim da se razduži da je kupaona ostala neoprana, ja ga moram podsjetiti, ej, trebali bi oprati kupaonu. **Dakle, sva organizacija posla, sva organizacija naše prehrane, svega, svega, svega, svega, je u principu, na meni**. I to dosta sa prijateljicama kada pričam, one imaju isti problem, i to nas ... **ali to nas s jedne strane dosta ljuti, jer je to užasno iscrpljujuće**.

To je nevidljivi rad koji užasno iscrpljuje, a s druge strane ne možeš zamjeriti, jer, to nije neću ili svjesno nešto, nego naprosto on ne funkcionira na toj razini. Ne možeš ti zamjeriti nešto što nit on ne radi namjerno nit radi zlonamjerno. Tako da, mislim da je to jedna tema o kojoj itekako treba pričati i otvarati se da bi tu došlo do nekih promjena”

(Lara, 2019; istraživanje u okviru InCARE projekta; Dobrotić, 2021)

Zaključno

Izazovi roditeljstva, uključivši usklađivanje roditeljskih i radnih uloga postaju sve kompleksniji

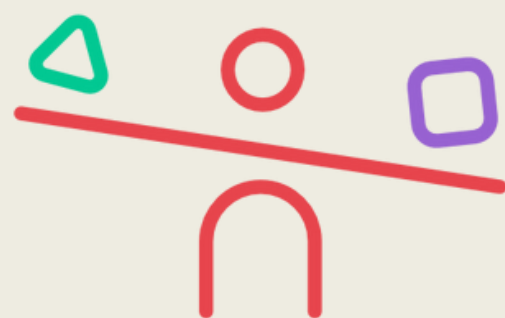
- ☞ Hibridizacija rada & intenzitet rada; nesigurnost rada i primanja; kultura stalne dostupnosti; ukorijenjene rodno diskriminatorne prakse na tržištu rada; promjene u obiteljima, migracije i slabljenje neformalnih vidova podrške; **pojačana briga oko djetetove izloženosti ekranima i o mentalnom zdravlju djece i školovanju**, ukorijenjena neravnopravna rodna raspodjela obaveza, **stambena nesigurnost...**

Povećana ulaganja (npr. roditeljske naknade, širenje RPOO mreže) **ALI**

- ☞ **U izolaciji** – veza s drugim sustavima? Izrazito kompleksna isprepletenost kompleksnih sustava čini „navigaciju” jako teškom
- ☞ **U odsustvu sveobuhvatne analize** izazova sustava i bez jasnog uvida u potrebe mladih roditelja i obitelji
- ☞ Nedovoljno promišljanje o **obavezama skrbi kroz širu životnu perspektivu** (školarci? stariji?)

Hvala!

ivana.dobrotic@pravo.hr

RODITELJI
IZMEĐU OSOBNOG
I DRUŠTVENOG

Tematska sustavna podrška
Moderni izazovi roditeljstva i
demografija

